

ДО ТАЙН ІСТОРІЇ – ЧЕРЕЗ ПЕРСОНАЛІЇ

Ця книга висвітлює життєпис осіб, які впливали на суспільно-історичні процеси на теренах Західної Волині міжвоєнного періоду ХХ ст., що в той час перебувала у складі Польщі. Видання підготовлене на основі документів, джерел особового походження, історико-біографічної літератури. Засобами біографістики розкрито історію краю. Об'єктом авторського дослідження стала життєдіяльність краєзнавців, освітян, митців, громадсько-політичних і релігійних постатей Західної Волині. Важливо, що автор надає можливість читачеві ознайомитись із життям і творчістю відомих волинців, оцінити їх працю та провести відповідні паралелі з діяльністю сучасних культурно-громадських і політичних діячів.

Йдеться про нову роботу доктора історичних наук Ірини Скакальської «Історія України в особах: волинська сторінка міжвоєнного періоду ХХ ст.». Книгу рецензували доктори історичних наук, професори Микола Алексієв (Тернопільський НПУ ім. Володимира Гнатюка) та Оксана Калішук (Східноєвропейський НУ ім. Лесі Українки) і колега автора по кафедрі української філології і суспільних дисциплін, кандидат історичних наук, доцент Олександр Соловей.

Історичну долю Західної Волині автор показує через призму долі родини Козубських, яка засвідчила, що прогресивна національна інтелігенція і в умовах чужоземного панування не припиняла боротьби за соціально-політичні та культурно-духовні інтереси українського народу. В такому ж контексті висвітлене життя активно-громадсько-політичного і кооперативного діяча, уродженця Кременеччини Семена Жука, котрий пройшов шлях від рядового члена «Просвіти» до депутата сейму і на всіх життєвих етапах демонстрував відданість своїй нації і своєму краю. Приділена увага науково-педагогічній та громадсько-просвітницькій роботі Аркадія Животка – одного із фундаторів дошкільної освіти в регіоні, діяча кременецької «Просвіти», видавця дитячої і педагогічної літератури, автора наукового дослідження «Історія української преси».

Когорта вчених з волинського краю представлена фахівцем технічного профілю Іваном Фещенком-Чопівським, який певний час жив на Кременеччині, а у виборі між політичною і науковою діяльністю перевагу віддав останній і, як наслідок, фактично створив власну школу металознавців, залишив 135 наукових праць кількома європейськими мовами, сприяв підготовці українських інженерних кадрів. Значний науковий доробок характеризує дослідницькі зусилля уродженця Дубенщини Юрія Шумовського. Він став одним із перших українських вчених, що досліджували Африку, викладав історичні дисципліни в університетах США, брав участь у міжнародних наукових симпозиумах і написав про свою родину багатотомні спогади «Зруйноване гніздо, чи Історія однієї священницької родини на Волині».

Свідченням того, що українська інтелігенція міжвоєнного періоду була носієм національної ідеї, політичним і культурно-духовним провідником широких верств населення, є діяльність і життєва доля окремих представників національної освіти, культури, мистецтва. Серед них – Михайло Черкавський, родом з Ланівеччини, один із засновників Товариства «Просвіта» на Дубенщині та Кременеччині, сенатор польського парламенту від Кременецького повіту, де він протидіяв антиукраїнській політиці польської влади.

Особливе місце відведене висвітленню релігійної та громадської діяльності Арсена Річинського – організатора національного руху за українізацію церковно-релігійного життя на Волині, одного з керівників місцевої «Просвіти», видавця багатьох часописів, упорядника літературних збірок, засновника пластового руху на Волині. Через знакову постать Уласа Самчука розкрито особливості культурного життя тогочасної Волині. Хоча йому, як і багатьом іншим, судилася доля вигнанця-емігранта, однак він повернувся в Україну своїми книгами, насамперед трилогією «Волинь», що стала епопеєю з життя волинців. Залишив свій слід у міжвоєнній історії Волині історик, поет, літературознавець, художник, публіцист Роман Бжеський – активний учасник Національної революції 1917 року, автор публіцистичних статей про політичний устрій майбутньої незалежної Української держави.

У розділі «Історія Кременецької духовної семінарії в біографіях» знаходимо відображення діяльності православного духовенства в утвердженні національної духовної культури та українізації релігійного життя Волині, хоча консервативна частина місцевого духовенства протистояла національним тенденціям. Основним осередком підготовки релігійних кадрів була Кременецька духовна семінарія, тому життєворчі портрети її діячів складають сукупний портрет соціально-культурного і релігійного життя регіону. Засновником і першим ректором семінарії був єпископ Діонісій (Валединський). Він запросив до викладання українських лекторів, сприяв виданню богослужбових текстів і газет українською мовою, брав участь в організаційному оформленні незалежності Української церкви від Московської патріархії. Митрополит Олексій Громадський виконував обов'язки настоятеля Бого-явленського монастиря і ректора Кременецької духовної семінарії, здійснив реорганізацію структури місцевої православної церкви, внаслідок чого постало церковне двовладдя – УПЦ і РПЦ. Активним поборником утвердження Української церкви і українізації церковного життя та релігійної освіти був ректор семінарії Петро Табінський, якого звільнили з посади саме за українську духовну орієнтацію. На ниві релігійної освіти плідно працював професор Кременецької духовної семінарії Михайло Кобрин. Окрім викладання дисциплін українською мовою, він займався перекладами українською мовою богослужбових книг. За проукраїнську діяльність був ув'язнений польською владою у «Березі Картузькій». Спроби українізувати Кременецьку духовну семінарію здійснював і професор Василь Біднов, який, окрім цього, редагував журнал «Православна Волинь», написав низку праць з історії України, національної церкви і школи. Добрим словом згадано редактора журналу «Церква і нарід» у Кременці Івана Власовського і викладача української мови і літератури та історії церкви Філімона Кульчинського, котрий організував академію на вшанування Тараса

Шевченка та краєзнавчі екскурсії для семінаристів. Серед випускників семінарії – свідомі українці, поборники української національної ідеї та української церкви, священники Юрій Шумовський, Микола Малюжинський, Володимир Мисечко.

Виокремлена тема мистецької еліти Волині, її впливу на громадсько-політичні та соціально-культурні процеси у краї. Згадано про мистецьку діяльність сім'ї Березовських, які організували при кременецькій «Просвіті» драматичний гурток. Йдеться про живописця Олександра Якимчука, який здобув художню освіту в Італії, творив на Кременеччині, а його твори зберігаються у Кременецькому краєзнавчому музеї. Багато сказано про талановитого волинського графіка Ніла Хасевича та художника-кременечанина Ростислава Глуква, зрілий період творчості якого припав на еміграцію, про графіка Василя Васківського, поета і драматурга Авеніра Коломийця, хореографа Василя Авраменка, композитора і диригента Михайла Тележинського, музикознавця і диригента Івана Гіпського, бандуриста Костя Місевича, сліпого лірника, кременечанина Франка Нагірного.

Згадані у книзі персоналії зробили вагомий внесок не тільки у творення національної культури регіону, а й у процес відновлення української державності.

ЮНИМ – ПРО СТАРОВИНУ

Вчена рада Кременецької гуманітарно-педагогічної академії ім. Тараса Шевченка рекомендувала до друку навчально-методичний посібник доктора історичних наук, доцента кафедри української філології та суспільних дисциплін Ірини Скакальської «Археологія». Книга призначена тим, хто вивчає археологію, історію, краєзнавство, насамперед студентам спеціальності «Історія» нашої академії. Рецензували роботу нашого науковця доктор історичних наук, професор Східноєвропейського НУ ім. Лесі Українки Оксана Калішук і кандидат історичних наук, колега автора по кафедрі, кандидат історичних наук, доцент Олександр Соловей.

Посібник містить програму навчального курсу «Археологія» з визначенням знань та вмінь студентів, їх інтегральних, загальних і спеціальних компетентностей. Змістове наповнення навчальної дисципліни висвітлюється у восьми темах, розподілених на два модулі. Автор визначає сутність і значення археології таким чином: важливою є не сама археологічна знахідка, а наукова інформація, яку вона несе. Виклад матеріалу здійснюється у форматі методичних вказівок і рекомендацій з обов'язковим тлумаченням спеціальних термінів і понять, де, як і в інших випадках, вказуються літературні джерела таких тлумачень. Останнє ефективно сприяє формуванню у студентів навиків історичного наукового пошуку.

Практично в кожному розділі «вкраплені» методичні знахідки у формі цитат конкретного змісту, запитань-вказівок, що спрямовують увагу студента на певний сектор навчального матеріалу, акцентів-зауважень щодо окремих повідомлень або інформаційних даних, змістових таблиць зі вказівкою їх літературного джерела, доручень-рекомендацій щодо самостійного наукового пошуку у визначених тематичних напрямках, інформаційних додатків до лекцій, компактного формування списку літератури не за алфавітом, а за змістовим принципом (згідно алгоритму висвітлення матеріалу). Позитивом навчально-методичного посібника виступає обґрунтована увага археологічному багатству нашого регіону – Західної України та Волині зокрема.

У посібнику розроблені семінарські заняття з восьми тематичних проблем, передбачених навчальною програмою: предмет, завдання, етапи розвитку археології; населення України в добу палеоліту, мезоліту і неоліту; мідно-бронзовий вік (трипільці); ранній залізний вік (кіммерійці, скіфи, сармати); античні держави Північного Причорномор'я; ранні слов'яни; археологічні пам'ятки Київської Русі та козацьких часів. Передбачено, що на семінарах студенти працюватимуть над відповідним тематичним матеріалом, захищатимуть власні реферативні повідомлення, аналізуватимуть проблемні питання і вирішуватимуть проблемно-творчі завдання. Пропонуються теоретико-практичні квести, робота над науково-літературними джерелами та коментування уривків із художніх творів. Практикуються роботи зображувального характеру, підготовка та проведення віртуальних тематичних екскурсій по відомих археологічних місцях, розробка питань тематичної вікторини і навіть реклами ювелірного виробу княжої доби. Розроблено тести до окремих навчальних тем.

Серед запропонованої тематики індивідуальних навчально-дослідних завдань з археології окремі теми стосуються нашого краю: «Культура раннього залізного віку Волині», «Кременеччина у кам'яну добу». А теми курсових робіт – без винятку «волинські»: «Археологічні знахідки Волині за матеріалами Кременецького краєзнавчого музею», «Дослідження старожитностей Волині Олександром Цинкаловським», «Михайло Кучинко – вчений-археолог Волині».

Завершується посібник висвітленням вимог до написання та змісту рефератів і курсових робіт, що містять важливе для студентів повідомлення: «Кращі роботи, в основу яких було покладено експеримент, рекомендуються до захисту у вигляді доповіді на студентській науковій конференції».

ЗВІСТКА ВІД «БЛАГОВІСНИКА»

«Волинський благовісник» – богословсько-історичний науковий журнал Волинської православної богословської академії УПЦ Київського патріархату. Його редактор – ректор академії, кандидат богословських наук, доцент, протоієрей Володимир Вакин. У складі редколегії – академік НАН України Микола Жулинський, доктор історичних наук, професор Михайло Кочинко, доктор філософських наук, професор Вікторія Головей та інші представники світської і богословської наук. Його традиційні тематичні розділи і зміст засвідчують тісний зв'язок національної богословської науки із громадським і соціокультурним життям сучасного українського суспільства.

Про культурно-духовну актуальність і наукову цінність публікацій «Волинського благовісника» говорять його аналітико-дослідницькі матеріали «Освітлення людського внутрішнього спокою та зовнішнього миру через подвиг християнської смиренномудрості», «Особливості богословського стилю сучасної української літературної мови в богослужбовій практиці УПЦ КП», «Роль засобів масової інформації в Православній церкві та їх вплив на суспільство», «Здоров'я особистості в сучасних умовах і православна психотерапія».

До цієї ж категорії публікацій належить поміщена в розділі «Церковна історія» стаття доктора історичних наук КОГПА ім. Тараса Шевченка Ірини Скакальської «Церковно-громадський часопис «Церква і нарід» за 1936 р.: висвітлення діяльності національної еліти». Наш науковець досліджує церковно-громадське видання «Церква і нарід» – орган Православної Волинської духовної консисторії, що виходив друком у Кременці в 1935 – 1936 роках і містив різноманітні публікації, наукові дослідження з комплексу проблем. Матеріали журналу підтверджують, що одним із напрямків діяльності волинської української еліти були наукові пошуки у світській і богословській сферах. Автор згадує статтю редактора видання Івана Власовського «Як на Україні 75 літ тому ховали Тараса Шевченка», розповідає про діяльність парафіяльного духовенства з пропаганди української мови, про зусилля у підтримці місцевих національних установ культури й освіти. Зокрема, поміщена інформація про те, що на мистецькому конкурсі у Варшаві відзначена картина «Ярма-рок волинський» почаївського художника Олександра Якимчука та про відомого митця-різьбярю Ємця, котрий працює над пам'ятником Симону Петлюрі. Згадано про Товариство приятелів Української гімназії, що діяло у Кременці і нараховувало декілька сотень членів – представників національно свідомої інтелігенції краю, а також про аматора-археолога, священника Юрія Шумовського, який своїми археологічними знахідками привернув увагу громадськості до давніх городищ і поховань на Волині та до важливої проблеми вивчення і збереження місцевих історико-архітектурних пам'яток.

Загалом, публікації часопису «Церква і нарід» свідчили про високу зацікавленість й активну діяльність інтелігенції регіону з вирішення проблем розвитку культури, мистецтва й освіти на Волині. Оцінюючи значення часопису, наш науковець називає його своєрідним і багатоплановим історичним джерелом – як за змістом, так і за структурою оприлюднених матеріалів. Характер публікацій приводить до висновку, що волинська еліта мала належну освіту, широкий кругозір, для неї були характерними патріотизм, подвижницька праця на ниві національної культури, вболівання за долю народу і турбота про збереження його національної ідентичності. Підкреслюється, що волинська духовна і світська інтелігенція були єдиними у відстоюванні гасла надання Православній церкві національного характеру і необхідності наближення до народу, ширшого залучення мирян до управління церковними справами, поступового звільнення від російського та польського асиміляційних впливів.

За матеріалами наукової частини